

N:o 37.

Ank. till Riksd. Kansli den 21 Mars 1883, kl. 3 e. m.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, i fråga om postångfartyget Sofias upplåtande till Professoren Friherre A. E. Nordenskiöld för en vetenskaplig expedition till Grönland; gifven Stockholms slott den 2 Mars 1883.

Med tillkännagifvande af sin afsigt att under nästkommande sommar, åtföljd af tre eller fyra naturforskare, besöka Grönland för att dels söka öfver isökvarne längs kusten framtränga till det inre af landet, dels ock å Grönlands ostkust anställa undersökningar rörande dess geografi och naturförhållanden samt derjemte, när tillfälle dertill erbjöde sig, företaga åtskilliga andra undersökningar, likartade med dem, som förut af svenska vetenskapsmän utförts i polarländerna, har Professoren Friherre A. E. Nordenskiöld hos Kongl. Maj:t anhållit om nådigt tillstånd att för den sålunda tillämnade expeditionen få förfoga öfver postångfartyget Sofia under sommarmånaderna eller den tid af innevarande år, då fartyget icke användes för postverkets räkning, emot förbindelse för Friherre Nordenskiöld att, så vidt fartyget ej ginge förloradt, efter återkomsten nästkommande höst återställa detsamma i fullgodt skick, men utan skyldighet vare sig att låta försäkra fartyget under den tid, detsamma komme att

för expeditionen användas, eller att vid möjligen inträffande olycksfall ersätta annan skada än den, som förorsakats af uppenbar vårdslöshet och försummelse.

Sedan underdåniga yttranden i anledning af denna ansökning afgifvits så väl af Generalpoststyrelsen som, å Vetenskapsakademiens vägnar, af Professorerne S. Lovén och E. Edlund, har Kongl. Maj:t låtit detta ärende Sig föredragas; och vill, med åberopande af de skäl, som finnas anförda i bilagda protokoll öfver finansärenden för denna dag, härmed föreslå Riksdagen att medgifva, dels att, i händelse postångfartyget Sofia skulle komma att till Friherre Nordenskiöld upplåtas, för att begagnas vid den nu omförmälda expeditionen, sådant må ske utan skyldighet för Friherre Nordenskiöld att låta försäkra fartyget och utan annan ansvarighet å hans sida för fartyget, i fall det förolyckas, än han sjelf ifrågasatt, dels ock att, derest fartyget under expeditionen skulle gå förloradt, fartygets värde må postverket af andra statsmedel godtgöras och förty ett belopp af ett hundra femtontusen kronor få af tillgängliga medel förskjutas, för att sedermera hos Riksdagen till ersättande anmälas.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande Utskott tillhandahållas; och förblifver Kongl. Maj:t Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

O. R. Themptander.

*Utdrag af protokollet öfver finans-ärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i Statsrådet å Stockholms Slott den 2 Mars
1883.*

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern Grefve POSSE,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Friherre
HOCHSCHILD,
Statsråden: LOVÉN,
VON STEYERN,
Friherre VON OTTER,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
RICHERT,
THEMPTANDER och
RYDING.

Departementschefen Statsrådet Themptander anförde:

»I en till Eders Kongl. Maj:t ingifven skrift har Professoren Friherre
A. E. Nordenskiöld anmält sin afsigt att, sedan enskild person stält me-

del till hans förfogande för fortsättande af de svenska forskningarne i arktiska trakter, under nästkommande sommar, åtföljd af tre eller fyra naturforskare, besöka Grönland, för att dels söka öfver isökvarne längs kusten framtränga till det inre af landet, dels ock å Grönlands ostkust anställa undersökningar rörande dess geografi och naturförhållanden; hvarjemte deltagarne i expeditionen, när tillfälle dertill erbjöde sig, skulle egnas sig åt åtskilliga andra undersökningar, likartade med dem, som förut af svenska vetenskapsmän utförts i polarländerna. Då sålunda de arbeten, som vore afsedda att af expeditionen utföras, komme att utgöra en omedelbar fortsättning af de omfattande och viktiga undersökningar, som förut verkstälts af de från Sverige utgångna arktiska expeditioner, och då särskildt utredningen af naturförhållandena i Grönlands inre ej allenast vore af utomordentlig vikt för vetenskapen i dess helhet, utan äfven hade omedelbar betydelse för Skandinavians geologi, har Friherre Nordenskiöld hemställt, huruvida ej Eders Kongl. Maj:t skulle finna godt medgifva, att expeditionen finge förfoga öfver postångfartyget Sofia under sommarmånaderna eller den tid af innevarande år, då nämnda fartyg icke användes för postverkets räkning, mot förbindelse att, för så vidt fartyget ej ginge förloradt, efter återkomsten nästkommande höst till postverket återställa detsamma i fullgodt skick. För den händelse denna framställning vunne nådigt bifall, har Friherre Nordenskiöld tillika, under åberopande af svårigheten att få fartyg försäkrade för färder, sådana som den ifrågavarande, och då för försäkring i dylika fall af försäkringsbolagen oftast uppställes vilkor, som vore hinderliga för expeditionens framgång, anhållit, att, så vidt Eders Kongl. Maj:t godkände den af Friherre Nordenskiöld utsedde fartygsbefälhafvaren äfvensom fartygets utrustning och de öfriga åtgärder, som för expeditionens betryggande komme att vidtagas, skyldighet ej måtte åläggas Friherre Nordenskiöld att låta försäkra det till honom upplåtna fartyget, eller annat ansvar påläggas honom för de olyckshändelser, som under expeditionens fortgång möjligen kunde träffa fartyget, än det, som i liknande fall drabbade befälhafvare å kronans fartyg; hvilken begäran Friherre Nordenskiöld i en senare ingifven skrift förändrat derhän, att han icke måtte förbindas till annat ansvar för möjligen inträffande olycksfall, än att ersätta den skada, som förorsakats af uppenbar vårdslöshet och försummelse.»

Med tillkännagifvande att underdåniga utlåtanden i anledning af Friherre Nordenskiölds berörda framställning afgifvits dels af Generalpoststyrelsen, dels ock, å Vetenskapsakademiens vägnar, af Professorerne S. Lo-

vén och E. Edlund, redogjorde Departementschefen för innehållet af dessa utlåtanden, hvarefter Departementschefen vidare yttrade:

»Med afseende å den tillämnade expeditionens vetenskapliga betydelse, som, redan framgående af den underdåniga ansökningen, ytterligare blifvit i det af Professorerne Lovén och Edlund afgifna utlåtande kraftigt framhållen, synes det mig icke böra förvägras Friherre Nordenskiöld att få för det angifna ändamålet disponera ångfartyget Sofia, derest, såsom Generalpoststyrelsen hemställt, Friherre Nordenskiöld, utöfver sitt åtagande att, i händelse fartyget ej går förloradt, återställa detsamma i fullgodt skick, derjemte förbinder sig att ersätta postverket all den ökade utgift, som kan föranledas deraf att fartyget möjligen icke hinner återvända i så god tid, att detsamma kan blifva tillgängligt för den postföring under vintern 1883—84, som är afsedd att af fartyget besörjas, och att således särskilda åtgärder måste vidtagas för denna postförings uppehållande under större eller mindre del af nämnda tid; hvarförutom, på sätt Vetenskapsakademiens delegerade hemställt, det vilkor torde böra fästas vid bifall till ansökningen, att de under resan gjorda samlingar böra efter hemkomsten öfverlemnas till Naturhistoriska Riksmuseum, för att der hållas för bearbetning till handa samt derifrån fördelas till andra nordiska muséer.

»Men om expeditionens ledare anses böra i nyss anmärkta hänseende åtaga sig en eventuel ersättningsskyldighet till postverket, som under vissa omständigheter kan blifva för honom ganska betungande, synes det deremot ej böra ifrågasättas, att tillåtelsen till fartygets begagnande skulle i öfrigt omgärdas med vilkor, som måhända skulle göra hela företaget om intet eller åtminstone nödga Friherre Nordenskiöld att annorstädes söka den medverkan till företagens utförande, som han nu trott sig kunna finna hos den svenska staten. Och en sådan verkan lärer ett anspråk från statens sida på fartygets försäkring under den förestående färden icke kunna undgå att medföra, då, efter hvad Friherre Nordenskiöld i sin ansökning anfört och äfven jag haft tillfälle inhemta, en sådan försäkring icke kan erhållas utan att af försäkringsgifvaren uppställas vilkor, som skulle beröfva expeditionens ledare den handlingsfrihet vid företagens utförande, hvarförutan ändamålet med expeditionen säkerligen skulle förfelas.

»När jag således anser mig böra förorda Friherre Nordenskiölds ansökning äfven i den del, som afser befrielse från skyldighet att låta försäkra fartyget likasom från ansvar för fartygets förolyckande i annat fall, än att olyckan förorsakats af uppenbar vårdslöshet eller försummelse, måste jag dock i postverkets berättigade intresse, såsom ett vilkor för en

eftergift i berörda hänseende, påyrka, att, i händelse fartyget skulle under expeditionen gå förloradt, förlusten icke må komma att drabba postverket, utan ersättning i dylikt fall af andra statsmedel beredas postverket för det till ett värde af 115,000 kronor uppskattade fartyget. Det synes mig nemligen uppenbart, att, om staten lemnar sin medverkan till den ifrågavarande expeditionen genom att ställa ett fartyg till dess förfogande, den förlust, som kan uppstå genom fartygets förolyckande, bör gäldas af statsverket och icke träffa en särskild statsinrättning, såsom postverket, hvilket intager en från statsverket i öfrigt fristående ekonomisk ställning, men för hvars ändamål det är fullkomligt främmande att understödja så beskaffade företag som det ifrågavarande.

»Jag vågar alltså, derest Eders Kongl. Maj:t behagar gilla hvad jag nu anfört, i underdånighet hemställa, att, innan vidare pröfning af Friherre Nordenskiölds ansökning eger rum, Eders Kongl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå Riksdagen att medgifva, dels att, i händelse postångfartyget Sofia skulle komma att till Friherre Nordenskiöld upplåtas, för att begagnas vid den nu omförmälda expeditionen, sådant må ske utan skyldighet för Friherre Nordenskiöld att låta försäkra fartyget och utan annan ansvarighet å hans sida för fartyget i fall det förolyckades, än han sjelf ifrågasatt, dels ock att, derest fartyget under expeditionen skulle gå förloradt, fartygets värde må postverket af andra statsmedel godtgöras, och ett belopp af ett hundra femton tusen kronor få af tillgängliga medel för ändamålet förskjutas, för att sedermera hos Riksdagen till ersättanda anmäles.»

Hvad föredragande Departementschefen sålunda yttrat och hemställt, deri Statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen i nåder gilla och bifalla; och skulle proposition i ämnet af den lydelse, bilagan till detta protokoll utvisar, till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo
Axel Ädelgren.

(Afskrift.)

Till Kongl. Vetenskapsakademien.

Hos Kongl. Maj:t har Professoren Friherre A. E. Nordenskiöld i underdånig skrifvelse af den 7:de dennes anmält, att, sedan af enskild person medel blifvit ställda till hans förfogande för fortsatta undersökningar af arktiska trakter, han nu har för afsigt att under näst instundande sommar företaga en resa till Grönland, och i sådant ändamål hemställt, det täcktes Kongl. Maj:t medgifva, att han, för denna expedition, finge under sommarmånaderna föfoga öfver Kongl. postångfartyget Sofia. Genom nådig remiss af den 15:de dennes har Kongl. Maj:t befalt Kongl. Vetenskapsakademien att öfver denna ansökan skyndsamligen afgifva underdånigt utlåtande; till följd hvaraf, och sedan Kongl. Akademien deröfver infordrat vårt yttrande, vi härmed i afseende på den tillämnade expeditionens vetenskapliga syften få anföra följande:

Närmare utredda än i underdåniga ansökningen äro expeditionens mål och plan i en af Friherre Nordenskiöld oss meddelad promemoria.

Friherre Nordenskiöld har kommit till den åsigten, att man icke bör för god taga den tydning af de gamla sagorna om Öst-Grönlands norrmanakolonier, som förlägger dessa till nu temligen väl bekanta trakter *vester* om Grönlands sydspets, och att nya undersökningar torde kunna komma att förklara den forna tillvaron af folkrika bygder vid den nu i hög grad otillgängliga östra kusten, och i landets inre, som man hittills antagit vara öfverallt betäckt med is. Mot detta antagande anför nemligen Friherre Nordenskiöld, *dels*, med fullt skäl, att från alla hittills gjorda iakttagelser öfver inlandsisen man ingalunda är berättigad att sluta, att istäcket sträcker sig öfver Grönlands hela inre; *dels*, på uppgifna grunder, att det i de flesta fall är en fysisk omöjlighet, att det inre af en vidsträckt kontinent är helt och hållet ishöljdt under de klimatiska förhållanden, som söder om 80° n. br. råda på vårt jordklot.

Att större öar, som omkring stränderna äro omgifna af höga berg, hvilka sänka sig mot landets inre, måste hafva ett varmare klimat med mindre fuktighet än som skulle betingas af den omgifvande luftens temperatur och vattenhalt, i fall landets omkrets blott obetydligt höjde sig öfver hafsytan, är, såsom Friherre Nordenskiöld anmärkt, en sanning, som hvilar på säker vetenskaplig grund och af erfarenheten flerstädes (senast genom Doktor Nathorsts intressanta undersökning af växtligheten på Spetsbergen) blifvit bekräftad. Huruvida detta äfven eger tillämpning på Grönland, beror hufvudsakligen på den hitintills okända höjdskilnaden mellan det inre landets nivå och den omgifvande strandhöjden. Enligt anställda observationer i Godhaab kan sommarens medeltemperatur antagas vara + 6 grader och luftens relativa fuktighet omkring 85 procent. Antager man nu, att Grönland närmare kusterna är omgifvet af en bergkrans af 1,000 meters höjd, som på andra sidan lika mycket sänker sig mot landets inre, så visar en enkel beräkning, att luftens temperatur af denna anledning i det inre landet bör höja sig till närmare 10 grader, men dess relativa fuktighet deremot falla till något öfver 50 procent. Då, såsom bekant är, glacierer alstras och underhållas af det ur luften utfallande meteorvattnet, så synes häraf, att med detta antagande glacierer i Grönlands inre sannolikt måste saknas. Är den bergkrans, som omgifver ifrågavarande ö, lägre eller landets nivå högre, så blir skilnaden mellan luftens värmegrad och fuktighet vid kusten och inuti landet naturligtvis äfven mindre. Huru härmed i verkligheten sig förhåller, kan endast utredas genom besök i det inre af landet. Utom de svårigheter af flerehandas slag, hvilka en vandring från kusten mot det inre landet utan tvifvel har att bekämpa, vilja vi här endast fästa uppmärksamheten derpå, att i samma mån man höjer sig öfver hafsytan, kommer luftens relativa fuktighet mer och mer att växa, till dess densamma, innan man ännu nått den största höjden, slutligen utfaller och bildar en tjock dimma, som lägger svåra hinder i vägen för den fortsatta vandringen.

Såsom Friherre Nordenskiöld anmärkt, har en af nutidens ypperste botanici, från en annan utgångspunkt, nemligen växt-geografiens, kommit till samma slutsats. På skäl hemtade från den relativt rika floran vid Smiths Sund och på Grinnel-landet, från det förhållandet, att detta lands snöfria sluttningar ända till tusen fots höjd öfver hafvet bära blommande växter, och från det rika djurlifvet under dessa höga breddgrader — der till och med musk-oxen förekommer — förmodar Hooker, att Grönland

och Grinnel-land i sitt inre hysa en ännu rikare flora, att dessa begge polarland icke äro isbetäckta utan endast is-omgördlade, och att glacierbildningen på Grönland icke beror på den höga breddgraden, utan på de bergsträckors höjd som bilda dess kust.

Vid sidan af denna uppgift, om naturen i Grönlands inre, ställer Friherre Nordenskiöld flere andra, till hvilkas lösning expeditionen bör bidraga.

En sådan är den om drif-isens gräns i hafvet mellan Island och Grönland, vigtig äfven för utredandet af de orsaker, som möjligen betingat de förändringar deri, hvilka synas hafva egt rum efter Grönlands första upptäckt.

Af mycket framstående vigt är ock, att det tillfälle till djupdragningar, som i iskantens närhet erbjuder sig, blir väl begagnadt. Undersökningarna af hafvets djurverld, hvilka begynte vid stranden, hafva länge varit i liflig verksamhet på de närmaste djupen, hvilka ansågos ansenliga, om de nådde ett par hundraden famnar. Sedan omkring 20 år äro nu de oceaniska djupen, till tusen och två tusen famnar, ett forskningsfält, som redan gifvit högst vigtiga bidrag af hittills okända djurtypers tillvaro under ytterligt knappa lifsvilkor, af fortgående geologiska bildningar, hvilkas kännedom blir af utomordentlig vigt för kontinenternas historia, af talrika andra företeelser, som skola gifva en lång framtid nog att utreda och begrunda. Sedan Sverige under de första expeditionerna till Spetsbergen var bland de första att börja dessa undersökningar, men endast genom föga verksamma *lodningar*, har England fortsatt dem i alla haf, Amerika isynnerhet i Mexikanska viken, Frankrike och Italien i Medelhafvet och Biskaja-viken, Norge i Atlanten, och alltjemt hafva dervid metoder och redskap förbättrats, icke blott till utrönande af djupets famntal genom lodning, utan till upphemtande af bottenmassa, genom *dragging*. Det är högligen angeläget, att Sverige denna gång icke låter tillfället gå obegagnadt förbi, att taga sin andel i ett arbete, som ögonskenligen fordrar mångas förenade ansträngningar.

Af stor betydelse äro äfven utan tvifvel de gynsamma tillfällen som komma att erbjuda sig till insamlande af nya bidrag till isens och snöns flora, ett ämne som just nu af Professor Wittrock behandlas på grund af material åstadkommet genom föregående svenska arktiska resor; till fortsatta undersökningar af de lager på Grönland, hvilka föra de rika växtförsteningar, som bära vittne om ett forntida nästan tropiskt klimat; samlandet af nya fakta för utredande af den kosmiska nederbörden,

stofffallen, lättare än annorstädes att iakttaga och tillgodogöra på polartrakternas snö och is; slutligen frågan: hvar lågo Norrmännens forntida kolonier?

Det gifves bland dessa uppgifter — och flere torde yppa sig — ingen, som icke är värd att omfattas med varmt intresse och göras till föremål för vetenskapligt arbete. När därför Friherre Nordenskiöld, som för denna expedition ämnar utse och förena med sig en stab af fyra personer, förklarar sig än en gång vilja åt arktisk forskning egna den omfattande erfarenhet han förut vunnit genom så många och så stora företag, och det lifliga vetenskapliga nit, den aldrig tvekande energi, som städse ledt till framgång och berömmelse, hålla vi det för en kär pligt att här hemställa, att, på det intet må föranleda, att de medel en storartad frikostighet stält till hans förfogande icke till fullo och så omedelbart som möjligt komma hans vetenskapliga syften till godo, Kongl. Akademien ville besluta att hos Kongl. Maj:t till nådigt bifall i vidsträcktaste mån hans underdåniga ansökan med sitt förord beledsaga.

Till slut hemställa vi, att Kongl. Akademien ville hos Kongl. Maj:t anhålla, att de under resan gjorda samlingarna måtte efter hemkomsten blifva öfverlemnade till det Naturhistoriska Riksmuseum, för att der hållas för bearbetning tillhanda samt derifrån fördelas till andra nordiska museer.

Stockholm den 20 Februari 1883.

S. Lovén.

Er. Edlund.

Vidimeras ex officio

C. A. Westerstrand,
Registrator.